

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ

ВОСПИТАНИЕ
списание за образовна теорија и практика

Штип, 2010/2011

ВОСПИТАНИЕ
списание за образовна теорија и практика
год. 7, број 11
2010/2011 год.

За издавачот:
проф. м-р Никола Смилков, декан

Издавачки совет:
проф. д-р Саша Митрев
проф. д-р Блажо Боев
проф. д-р Емилија Јаневиќ-Ивановска
доц. д-р Кирил Барбареев

Уредувачки одбор – Editorial Board:
проф. д-р Блаже Китанов
проф. д-р Емилија Петрова-Ѓорѓева
проф. д-р Соња Петровска
проф. д-р Ленче Милошева
проф. д-р Снежана Ставрева-Веселиновска
асис. м-р Трајче Стојанов

Главен уредник и одговорен уредник – Editor in Chief:
проф. д-р Емилија Петрова-Ѓорѓева

Јазично уредување – Language Editor:
Даница Гавриловска-Атанасовска (македонски јазик)
м-р Снежана Кирова (англиски јазик)

Техничко уредување – Technical Editing:
Славе Димитров
Благој Михов

Рецензенти:

проф. д-р Мирослава Николоска
проф. д-р Татјана Атанасова
проф. д-р Виолета Николовска
доц. д-р Борче Костов
доц. д-р Драгор Заревски
проф. д-р Снежана Мирасчиева

проф. д-р Кирил Цацков
проф. д-р Соња Петровска
проф. д-р Ленче Милошева
проф. д-р Снежана Ставрева-
Веселиновска
проф. д-р Емилија Петрова-Ѓорѓева
асис. м-р Трајче Стојанов

Редакција и администрација – Editorial Office:

Билјана Јорданов
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Факултет за образовни науки
Ул. „Крсте Мисирков“ бб
п.фах 201, 2000 Штип,
Р. Македонија
E-mail: vospitanie@ugd.edu.mk
++389 32 550 500

СОДРЖИНА

проф. д-р Емилија Петрова-Ѓорѓева, м-р Марија Коцева Примената на моделот на позитивна дисциплина – Фридрих Цонс во современото училиште	7
проф. д-р Блаже Китанов, асис. м-р Ирена Китанова Простумот на Коле Чашуле наспроти бугарската скаменета визија	17
доц. д-р Борче Костов За убавото и убавината	25
д-р Дијана Христовска, доц. д-р Снежана Јованова- Митковска Професионалната етика на наставникот	33
доц. д-р Марија Леонтиќ Воспитната димензија на воспитно-образовните институции	47
проф. д-р Ленче Милошева Перфекционизмот ориентиран кон очекувањата на другите како маладаптивна ориентација кај студентите во тест ситуација	59
проф. д-р Соња Лутовац Математичка анксиозност	69
проф. д-р Соња Петровска, проф. д-р Снежана С. Веселиновска Ставовите на студентите од Педагошкиот факултет – Штип за квалитетот на моделот за практично оспособување на студентите-идни наставници	81
Лидија Јовановска, Зоран Павлов, Славица Колева Јазичните вештини на учениците во периодот на подготовка за читање	97

проф. д-р Соња Петровска, м-р Јадранка Бочварова, Ана Петровска	
Некои карактеристики на развојот на образованието на наставници во Република Македонија (од Учителска школа-Штип до Педагошки факултет-Штип)	111
доц. д-р Снежана Јованова-Митковска, д-р Дијана Христовска	
Наставни стратегии	125
асис. м-р Ирена Китанова	
Компоненти на изразното читање	137
доц. д-р Нина Даскаловска, доц. д-р Билјана Ивановска	
Процеси на читање	157
асис. м-р Даринка Веселинова	
Теоретски дискусии за учењето странски јазици	165
м-р Јулија Гошева	
Рамки за концептуализација на потребите на децата и нивна примена за планирање и обезбедување услуги за деца	175

Воведен збор

„Вистинска цел на воспитанието е максимален развој на личноста на детето во разумно организирано општество, кое нему му служи и на кое самото тоа ќе му служи“.

Селестен Френе

Од 1959 и 1961 година до денес изминаа пет децении од формирањето на Педагошката академија, односно Педагошкиот факултет, а сега Факултет за образовни науки. Новиот Факултет за образовни науки денес е редизајниран и збогатен со пет нови студиски програми: 1. Одделенска настава; 2. Предучилишно воспитување; 3. Педагогија; 4. Библиотекарство и архивистика; 5. Социјална педагогија; 6. Социологија на образованието; 7. Филозофија на образованието и образовни политики; 8. Историја и археологија.

Оттука, како најстара високообразовна институција во состав на најмладиот државен Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, имаме дополнителна обврска за подигање на академското ниво. Во таа насока е и новиот број на списанието „Воспитание“, востановено уште во 2001 година, кое со овој, веќе 11-ти број, се етаблира како сериозно научно гласило во пошироката научна и стручна јавност.

Новиот редакциски одбор на списанието „Воспитание“ им се заблагодарува на сите кои до сега го вложуваа своето време, енергија и креативен потенцијал за списанието да го достигне ова квалитетно ниво и воедно си ја презема обврската да продолжи со објавување на стручни и научни трудови кои уште повеќе ќе го унапредат и афирмираат списанието. Искрено се надеваме дека прилозите на нашето списание ќе бидат соодветен квалитативен влог во едукација на наставникот – воспитувач, на студентот и секој што ќе пројави интерес и потреба за лично доусовршување и наобразба.

Главен и одговорен уредник,
проф. д-р Емилија Петрова-Ѓорѓева

УДК: 37.017

Излагање
(Presentation)

Доц. д-р Марија Леонтиќ
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет

ВОСПИТНАТА ДИМЕНЗИЈА НА ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНИТЕ ИНСТИТУЦИИ

Апстракт

Современото општество бара активно ангажирање на учителите, наставниците и професорите во современото образование од аспект и на воспитната димензија, бидејќи нема секое семејство можност и капацитет ова да го изведе на саканото ниво, а понекогаш не е ни свесно дека пренесува предрасуди на своите деца. Современото образование на децата треба да им понуди нови аспекти и ситуации преку кои децата ќе имаат можност да ги надминат предрасудите за да не им станат бариера во животот. Посебно современото образование бара мобилност на наставникот во поглед на мултикултурализмот што во Македонија треба да прерасне во стил и начин на живот за на хуман начин да се подобри квалитетот на живеењето. Сето ова во својот реферат ќе го поткрепам со еден културен настан што се одржа во мај 2011 год. меѓу учениците од основното училиште „Тефејуз“ и „Коле Неделковски“ во рамките на проектот „Меѓуетничка толеранција, соработка и соживот“.

Клучни зборови: *современо општество, современо образование, современи наставници, мултикултурализам, современ живот.*

EDUCATIONAL DIMENSIONS OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Abstract

Modern society needs the active engagement of teachers at every level of modern education because some families do not have the opportunity and capacity to do this at the desired level and are sometimes likely to transmit prejudices onto their children. Modern education should offer children new aspects and possibilities, so that they will have the opportunity to overcome their prejudices thus preventing them from becoming a barrier in their

lives. Modern education especially requires teachers' mobility regarding multiculturalism since multiculturalism is increasingly becoming a style and a way of life thus improving the quality of life. This will be supported in my paper with one cultural event which happened in May 2011, in "Tefeyuz" and "Kole Nedelkovski" primary schools involving students from both schools. This cultural event was a part of the project named "Interethnic tolerance, cooperation and coexistence".

Key words: *modern society, modern education, modern teachers, multiculturalism, modern life.*

Предговор

Современото општество бара активно вклучување на воспитно-образовните институции во современите образовни тенденции кои ќе влијаат на квалитетот на учењето и работата. Посебно важно место во современото образование треба да му се даде на мултикултурализмот, бидејќи Македонија е мултикултурна земја и тој треба да прерасне во секојдневен стил и начин на живот за на хуман начин да се подобри квалитетот на живеењето. Притоа треба да сме искрени и да признаеме дека голем процент жители од сите народи во нашата земја имаат предрасуди на овој план. Децата се раѓаат без предрасуди. Ние, возрасните, ги пренесуваме своите предрасуди на децата. Затоа современото општество и современото образование бараат на суптилен начин да се реализира и воспитната димензија на воспитно-образовните институции. Ова е многу важно, бидејќи секое семејство нема можност и капацитет ова да го изведе на саканото ниво, а понекогаш не е ни свесно дека им пренесува предрасуди на своите деца. Современото образование преку воспитната димензија на воспитно-образовните институции и преку современи наставници на децата треба да им понуди нови аспекти и ситуации преку кои децата ќе имаат можност да ги надминат предрасудите за тие да не им станат бариера во животот.

Надминување на предрасудите преку воспитната димензија на воспитно-образовните институции

Главен носител на воспитната димензија на воспитно-образовните институции е наставникот, а тоа значи дека тој ќе биде двигател во мисијата за мултикултурализмот во наставата и во животот. За да може да биде носител на една ваква мисија, наставникот прво треба да се ослободи од предрасудите. Доколку наставникот не работи свесно на себеси, различностите тешко ќе ги прифаќа, а предрасудите на околината

и на општеството полесно ќе се всадуваат во него. Наставникот и без да биде свесен ќе ги пренесе предрасудите на децата или, пак, ќе влијае тие што постојат кај децата уште повеќе да се утврдат. Во наставата и пошироко во секојдневниот живот во нашата земја обично предрасудите можат да се групираат во неколку точки и за нивно надминување ние, наставниците, преку разновидни содржини и активности сме должни да укажеме дека¹: 1. секој народ е драгоцен; 2. историјата му припаѓа на минатото, не се менува, но бидејќи меѓусебно нè врзува, ние можеме да го смениме нашиот став кон него и да не дозволиме да нè повредува, а извлекувајќи поука од него, треба да градиме поубава иднина; 3. секоја култура е драгоценка и општеството и светот го прави разнобоен; 4. секој јазик има своја убавина и го збогатува општеството и светот; 5. секоја вероисповед е драгоценка, општеството и светот го збогатува и им дава духовна моќ; 6. треба да имаме пријателски однос кон браковите и врските помеѓу младите кои припаѓаат на различни раси, народи и вероисповеди; 7. децата родени во мешани бракови се богатство на општеството; 8. не треба да се врши притисок и мешање во одлуката на децата и родителите за јазикот на кој ќе се образуваат децата; 9. не треба да се врши притисок и мешање во одлуката на децата и родителите за изборот на училиштето; 10. во училиштата, во рамки на можностите, сите разновидни празници заедно да се слават.

Во нашата земја теоретски многу се зборува за мултикултурализмот, но практично многу малку вистински и суштински се работи на тој план, а уште помалку се реализира. А факт е дека мултикултурализмот може да се реализира преку воспитната димензија на воспитно-образовните институции. Само треба да имаме наставници ослободени од предрасуди, наставници инвентивни во изнаоѓање интересни содржини и активности и наставници кои ќе најдат соработници и ќе имаат цврста волја и доследност да го реализираат тоа што го зацртале. За среќа, јас бев сведок и гостин на една активност од проектот *„Негување на етничка толеранција, разбирање и соживот меѓу турскиот и македонскиот народ“*, чиј носител е одделенскиот наставник Пепица Павлова од ОУ „Коле Неделковски“ во соработка со предметниот наставник по историја Џејлан Рушид (внатрешен соработник) и археологот за османлискиот период Даниела Николова (надворешен соработник). Многумина можеби ќе речат дека за вакви активности се потребни многу пари. Но овие две наставнички се пример дека само со дозвола и поддршка од директорите на нивните училишта, со свои можности и со можностите на училиштата

1) Овие точки беа презентирани од авторката на овој напис во рефератот под наслов “Makedonya’daki Türkçenin Ana Dili ve Yabancı Dil Olarak Eğitiminde Kültürün Etkisi” изложен на 9.5 2011, на 16-тиот Меѓународен симпозиум на турската култура во Скопје.

и со помошта на родителите и бабите на учениците, но со многу љубов, ентузијазам и инвентивност реализирале и постигнале многу што многумина со многу парични средства не успеале да го постигнат. Наставничките Пепица Павлова и Џејлан Рушид продолжуваат со нивните активности, можеби во иднина ќе им се придружи уште некое училиште и институција што дополнително ќе ги поддржи.

Пример за проект за мултикултурализам во рамките на воспитната димензија на воспитно-образовните институции

Обично носители на проекти за мултикултурализмот се научни работници и специјалисти кои на хартија планираат и пишуваат одлични проекти, но бидејќи работат далеку од тие што се директни учесници, обично реализациите се несоодветни, а ефектите слаби. Токму затоа во оваа пригода сакам да обрнам внимание на проектот *„Негување на етничка толеранција, разбирање и соживот меѓу турскиот и македонскиот народ“* кој е скромно напишан на шест страници од одделенскиот наставник Пепица Павлова, но за да се раскаже тоа што го видов како реализација веројатно не би ми стигнале шеесет страници. Наставничката Пепица Павлова на почетокот на својот проект *„Негување на етничка толеранција, разбирање и соживот меѓу турскиот и македонскиот народ“* истакнува дека тој ќе се реализира преку „1. Откривање на длабока историска поврзаност меѓу турскиот и македонскиот народ; 2. Измешаноста на културите, обичаите, јазикот; 3. Откривање на емоционалниот флуид што постои меѓу овие два народа, кој е позитивен поттикнувач за градење на добро граѓанско општество... Причината на проектот ја изнесува преку следниве точки: 1. Турскиот и македонскиот народ се длабоко историски поврзани. И денес многу Турци живеат во Македонија и Македонци живеат во Турција 2. Овој факт станува многу интересен за ученици на 9-годишна и 10-годишна возраст и тие покажуваат интерес да дознаат како се случила таа поврзаност (низ историјата) на овие два народа. 3. Минатото на овие простори овозможило македонскиот и турскиот народ да ги пробијат културните, јазичните и општествените бариери и да се зближат. 4. Денес се чувствува љубов помеѓу овие два наши народи и почитување на идентитетот и различностите. Но она што нè зближува се сличностите. А за целта на активностите вели: Сакајќи да направам еден мал чекор во зближување на овие два наши народи, планирам соработка и другарување меѓу моите ученици со учениците од ОУ „Тефејуз“ – Скопје кои следат настава на нивниот мајчин јазик – турски јазик, при што моите ученици ќе стекнат другари од друго јазично подрачје без да ја напуштат својата татковина, меѓусебно ќе научат многу

за нашата поврзаност, толеранција, религија и соживот, а ќе се запознаат и со разликите.“² Таа нагласува: „Тргнав од најхуманистичкиот принцип во однесувањето меѓу луѓето, народите: да ги прифатиме разликите и тие да не збогатуваат, но ги баравме сличностите и она што е исто, зашто тоа зближува“.³

Овој проект ги предвидува следниве активности: 1. литературно читање на македонски и на турски јазик од страна на учениците од двете училишта, размена на подароци и коктел за учениците во кој ќе се вклучат родители и баби на децата; 2. заедничка посета на Даут-пашин амам во Скопје; 3. заедничка посета на Шарената џамија во Тетово; 4. заедничка посета на црквата „Св. Спас“ во Скопје; 5. заедничка прошетка низ Турската чаршија во Скопје, каде што децата ќе бидат почестени со гевречиња и турски татлии за на децата „да им ја доближиме приказната од минатото, измешаноста и поврзаноста на нашите два топли, позитивно емоционално поврзани народи“.⁴

Восхитува фактот колку наставниците и учениците студиозно и сестрано се подготвувале за секој аспект пред средбите на двете одделенија од двете училишта. Активноста литературно читање прво се реализирала во ОУ „Коле Неделковски“, а потоа во ОУ „Тефејуз“.

Пред средбите наставничката Пепица Павлова и учениците три месеци барале зборови кои се употребуваат и во македонскиот и во турскиот јазик, барале соодветни песни за пеење на турски, а притоа го запознавале и препевот, гледале турски серии на телевизија и ги запишувале семејните обичаи што ги практикуваат и Турците и Македонците и учеле лекции од историјата на Македонија од османлискиот период.⁵

2) Ова е извадок од проектот *„Негување на етничка толеранција, разбирање и соживот меѓу турскиот и македонскиот народ“* отчуван на шест страници. Јас бев поканета како гостин на втората средба на учениците од ОУ „Коле Неделковски“ и ОУ „Тефејуз“. Бев воодушевена и од децата и од наставниците. Ги побарав материјалите од наставничката Пепица Павлова која безрезервно ми прати сè што користеле од почетокот досега, меѓу другото и проектот. За овој професионален и пријателски гест од срце ѝ благодарам. Мое лично мислење е дека добрите дела не треба да паднат во заборав, туку напротив, треба да се овековечат.

3) Ова е извадок од писмото што Пепица Павлова ми го напишала и ми го пратила заедно со проектот и другите материјали.

4) Извадок од проектот *„Негување на етничка толеранција, разбирање и соживот меѓу турскиот и македонскиот народ“*

5) Во многу пригоди сум укажала дека изразите од типот „турско ропство“ или „турски јарем“ што можат да се сретнат во некои стари учебници, но и во понови изданија бараат корекција бидејќи непотребно ги оптоваруваат децата и создаваат јаз, а бидејќи минатото, како што споменав горе, не поврзува, ние треба да го смениме нашиот став кон него,

Успешна реализација на проектот „Негување на етничка толеранција, разбирање и соживот меѓу турскиот и македонскиот народ“

Првата средба на учениците од двете училишта се одржала во ОУ „Коле Неделковски“ под наслов „Љубов за секое дете“, на која јас не бев присутна, но за која ми раскажуваше внукот Петар, кој учи во одделението на наставничката Пепица Павлова. Гостите од ОУ „Тефејуз“ биле пречекани на врата на традиционален начин, со погача и сол и во народни носии, а во училницата имале божиќна атмосфера и македонска трпеза која ја подготвиле баби на неколку ученици. На ова литературно читање се читале лични творби на учениците, се пеело, се јаделе специјалитетите на бабите и се танцувало. Всушност, наставничката ми имаше побарано препев на лична творба на еден ученик и транскрипција и препев на една турска песна која учениците ја подготвувале за пеење на оваа прва средба. А гостинка на оваа средба била Валентина Божиновска, претседател на владината Комисија за меѓуконфесиски односи во Р. Македонија, која со децата разговарала за разликите и сличностите на конфесиите (христијанство и муслиманство).

Втората средба на учениците од двете училишта се одржа на 17 мај 2011 год. во ОУ „Тефејуз“. Наставничките Пепица Павлова и Џејлан Рушид одлучиле учениците од „Коле Неделковски“ да презентираат еден турски автор, а учениците од „Тефејуз“ да презентираат еден македонски автор. Јас од страна на учителката Пепица Павлова, која знаеше дека ја имам преведено „Птичја софра“ на македонски бев поканета да го презентирам турскиот поет „Али Акбаш“ и неговата поезија преку оваа книга. Се разбира, кога отидов во „Тефејуз“, знаев дека ќе се сретнам со ученици помеѓу 10-годишна и 12-годишна возраст и според тоа ја имав подготвено својата презентација, но не знаев што ме очекува во вистинска смисла на зборот, бидејќи не ги познавав децата од двете одделенија и нивните афинитети. Сè што имав подготвено беше врз база на возраста и на хипотезите што би можело да ги интересира.

но и да ги смениме несоодветните термини во учебниците. Ова го согледуваат и многу други наставници. Наставничката Пепица Павлова исто така истакнува дека овој термин е погрешен и штетен и дека треба да се смени. Тука ги предлагам термините „османлиско владеење“, „османлиско управување“, „османлиска административна управа“, коишто сум ги сретнувала во литературата за османлискиот период, но и во лингвистичката литература во Македонија. Проф. д-р Драги Ѓоргиев, кој е специјалист за османлискиот период, исто така, смета дека овие термини се најсоодветни. Кога се изучува историјата, треба да се внимава никој да не биде повреден и секој ученик да се чувствува горд што припаѓа на одреден народ со одредена историја.

Тој ден дојдов порано во училиштето за да можам да ја перципирам просторијата и за да се подготвам за презентацијата. За моја среќа наставничката Џејлан Рушид успеала на интернет да најде фотографија на поетот Али Акбаш и ја ставила на видеобим. Јас книгата „Птичја софра“ на Али Акбаш и картата на Турција ја ставив на видно место за да можам да им ги покажувам на учениците. Учениците од „Тефејуз“ ги правеа своите последни подготовки за дочек на своите другарчиња и последните проби на своите точки под раководство на наставничката Џејлан Рушид. Во договореното време пристигнаа учениците од „Коле Неделковски“, кои беа дочекани на традиционален начин на врата и во народни носии. Потоа пристигнаа и другите поканети гости. Додека сите меѓусебно се поздравуваа, ги набљудував учениците од двете училишта кои беа седнати во полукруг и се дружеа како одамна да се познаваат, а не како да се гледаат по втор пат. Оваа пригода ја искористив на учениците да им дадам инструкција и да им поделам двојазичен материјал што содржеше фотографија од Али Акбаш, корицата од книгата „Птичја софра“, писмо пратено од поетот Али Акбаш специјално за таа пригода и една негова песна и каталог на книги од издавачката куќа „Топер“.

Прво учениците-домаќини настапија со својата програма во која се презентираше македонскиот поет Коста Рацин со неговиот живот, дело и поезија прочитана на македонски и на турски, а потоа се слушнаа турски песни и турска мелодија. Потоа учениците-гости настапија со поезијата на турскиот поет Али Акбаш која ја рецитираа на препев на македонски, а некои на турски.⁶ Потоа јас бев поканета да го презентирам турскиот поет Али Акбаш и неговата поетска книга „Kuş Sofarası - Птичја софра“ објавена двојазично (турско-македонски) од страна на издавачката куќа „Топер“. Бидејќи до мене програмата траеше прилично долго, повеќе од јасно беше дека за да го задржам вниманието на учениците ќе морам да изведам интерактивна презентација, а притоа да вметнам пораки и содржини кои ќе се однесуваат на присутните гости и наставници. Концепцијата ми беше осмислена и подготвена од дома, а ја доосмислив додека ги следев децата. Мојата презентација и реакцијата на учениците се одвиваше на следниот начин:

6) Јас бев поканета да ја презентирам книгата „Птичја софра“ на оваа средба, но притоа немав лична средба со Пепица Павлова и Џејлан Рушид. Некој ден пред средбата се слушнав со наставничката Пепица Павлова по телефон за да конкретизирам некои работи и за да знам колку време ми стои на располагање. Но таа и внукот Петар не ми кажаа дека како изненадување ми подготвуваат рецитирање на песните и на препевите од „Птичја софра“ на Али Акбаш.

- *Здраво ученици и наставници на „Тефеџуз“ и „Коле Неделковски“*, Јас сум Марија Леонтиќ и денес сум поканета да ја презентирам книгата „Птичја софра“. Од сè срце ви благодарам на поканата. Ова е една од моите омилен книги, бидејќи има идеален спој на поезијата и на сликарството. Автор на книгата е турскиот поет Али Акбаш, неговите песни на македонски ги преведов јас, а книгата во Скопје ја издаде издавачката куќа „Топер“, што има книжарници во центарот на градот. Благодарение на оваа издавачка куќа книгата во себе ги содржи оригиналните слики од Јилдиз Евирен од оригиналната книга. Погледнете ги прекрасните слики што се наоѓаат во книгата (на учениците им ги покажав сликите од книгата).

Поетот Али Акбаш и јас се познаваме тринаесет години. Тој денес живее и работи во Анкара, главниот град на Турција (на картата на Турција покажав каде се наоѓа Анкара). Тој знае дека денес тука сме собрани да зборуваме за него и неговата книга. Тој многу ве поздравил и рече дека по еден месец ќе дојде во Македонија. Кој сака, ќе може да се запознае со него. По овој повод тој ви го испрати следново писмо:

Kardeş Makedonya'nın sevgili çocukları;

Şiirlerimin sizler tarafından da okunduğunu duyunca çok sevindim. Eğer beğeniyorsanız bunu biraz da Makedoncaya başarılı bir şekilde çeviren Mariya Leontiç ablanıza borçluyuz. “Kuş Sofrası” bütün dünya çocuklarını barındıracak kadar geniş ve bereketlidir. Çünkü çocuklar bütün zenginliklerini cömertçe paylaşırlar. Bu vesileyle hepinizin sağlık ve başarı dileğiyle gözlerinizden öpüyor, kıymetli öğretmenlerinize ve anne babalarınıza da selamlarımı gönderiyorum.

Ali Akbaş

Драги деца на братска Македонија,

Многу се израдував кога слушнав дека моите песни и вие ги читате. Ако ви се допаѓаат, ова малку ѝ го должиме и на наставничката Марија Леонтиќ, која успешно ги препеа на македонски. „Птичја софра“ е толку широка и плодородна што може да ги збере сите деца на светот. Затоа што децата сите богатства дарежливо ги споделуваат. По овој повод, на сите ви пожелувам здравје и успех, ви праќам бакнежи, а вашите драгоцени наставници и родители искрено ги поздравувам.

Али Акбаш

Али Акбаш многу ги сака децата. Тој има деца. Можете ли да погодите колку деца имаат поетот Али Акбаш и неговата сопруга

Ајтен? (Учениците од двете училишта одговорија едно, две или три). Не погодивте. Поетот има четири деца, ќерките Селцен и Елиф и синовите Ташер и Селчук. Всушност, првата песна од книгата и целата книга ѝ е посветена на неговата ќерка Селцен. Во оваа книга се открива и една тајна. Во Турција има стар обичај, доколку некое семејство има многу деца, едно од децата му се подарува на семејство кое нема деца. Селцен како бебе ѝ е подарена на тетката на Али Акбаш која немала деца. Но Селцен за ова знае и комуницира со поетот.

Во книгата има многу песни во кои се опеваат природата, животните, градот, децата, љубовта кон децата, но исто така и љубовта кон родителите. Дали вие ги сакате вашите родители? (Учениците едногласно одговорија „Да“). Со рацете покажете колку ги сакате Вашите родители? (Учениците ги ширеа рацете). Колку повеќе ги раширите рацете, тоа значи дека повеќе ги сакате. (Учениците се трудеа колку што можат повеќе да ги рашират рацете.)

Сега заедно ќе изрецитираме една песна на Али Акбаш од „Птичја софра“ во која се опева љубовта на едно дете кон својата мајка. Песната се вика “Укууа Doğru” „Кон сништата“. Песната ќе ја изрецитираме паралелно на турски и на македонски. Учениците од „Тефејуз“ ќе ја изрецитираат на турски, а учениците од „Коле Неделковски“ на македонски. (Учениците без ниедна проба совршено ја рецитираа песната, еден строфа јас кажував на турски, а потоа учениците од „Тефејуз“ истата строфа ја повторуваа на турски, потоа истата строфа ја кажував на македонски, а учениците од „Коле Неделковски“ ја повторуваа на македонски: Anneciğim/düşümde bir kuşmuşum/kucağından uçmuşum. // Мамичке/една птичка бев в сништата мои/што полета од преграатките твои. // Anneciğim /düşümde bir mektupmuşum/gideceğim yeri unutmmuşum. // Мамичке/едно писмо бев в сништата мои/што заборава на патиштата свои. // Anneciğim/aç beni, oku beni/basmadan uyku beni. // Мамичке/отвори ме, прочитај ме мене/пред да потонам в сништа пред тебе. // Anneciğim/Allah ne kadar yakın/konuştum duydu beni. // Мамичке/Господ е близок до мојата душа/кога зборувам тој мене ме слуша. // Anneciğim/yollar beni çağırır/kuşlar beni/rüzgâr beni/uyku beni/su beni. // Мамичке/патиштата повикуваат по мене/птиците/ветровите/сништата /водите итаат по мене).⁷

Морам да признаам дека ниедна поезија не звучи толку убаво како онаа кажана од детски усти. По презентацијата на учениците им подарив бонбони, на училишната библиотека мои објавени книги со двојазични преводи, а потоа училиштата си разменија подароци. И јас за спомен добив подарок.

7) Оваа песна се наоѓа во книгата „Птичја софра“. Види: Akbaş, A. Akbaş, A. (2008). Kuş Sofrası Птичја софра. Топер: Скопје, 44-45

По ова сите беа поканети на коктел. Софрата беше полна со турски специјалитети. Учителката Џејлан Рушид, како што ми кажа најголемиот дел на специјалитетите, меѓу кои и турски татлии, биле подготвени од родителите на учениците од „Тефејуз“. Учениците прво истрчаа да се најадат, а потоа заедно танцуваа и лудуваа како одамна да се познаваат. Веројатно е вистина дека децата најбрзо стекнуваат другарчиња и дека најспонтано се дружат.

Повеќе од очигледно е дека целта и мисијата на проектот кој се реализира во соработка на двете училишта, а под раководство на наставничките Пепица Павлова и Џејлан Рушид, е исполнета. Наставничката Пепица Павлова на крајот од својот проект напишала: „Со сите усилби ќе настојувам овие средби да продолжат и нашите деца да развијат нераскинливи пријателски врски и да го продлабочат дружењето и меѓу своите семејства“.

Ова ангажирање на двете наставнички заслужува пофалба и почит, а јас, откако сето тоа го видов и го доживеав, почувствував морална одговорност ова да го преточам на хартија и да го презентирам на соодветно место за да биде пример и инспирација за многу компетентни лица кои се трудат да подготват вакви и слични проекти.

Рефлексиите на втората средба од проектот „Негување на етничка толеранција, разбирање и соживот меѓу турскиот и македонскиот народ“ и средба на учениците со поетот Али Акбаш

На втората средба на учениците од двете училишта им имав навестено дека поетот Али Акбаш ќе дојде по еден месец, но тој заедно со својата сопруга Ајтен пристигна по осум дена од првата презентација, како гостин на турскиот културен центар „Јунус Емре“ во Скопје. Сите беа прекрасно изненадени и сакаа колку што може поубаво да го дочекаат и да му подготват убава програма и презентација додека е три дена во Скопје.

Првата презентација со поетот се одржа на 25 мај во 10 часот во училиштето „Тефејуз“, каде што беа присутни учениците од втората средба од проектот, но беа поканети ученици и од други училишта. Втората презентација со поетот се одржа истиот ден, во 16 часот во просториите на галеријата „Остен“. На оваа презентација беше присутна поширока читателска публика од Македонија и учениците од ОУ „Коле Неделковски“.

Според претходно договорената програма, Тајфун Калкан, директорот на турскиот културен центар „Јунус Емре“, ги отвори презентациите, Меллахат Али говореше за неговиот живот и дело, поетот прочита неколку песни, учениците ги рецитираа песните во оригинал и во препев, а на

крај јас бев предвидена да зборувам за нашето познанство, создавањето на книгата, препејувањето на песните и сл. Потоа учениците почнаа да му поставуваат прашања на поетот на кои тој се обидуваше достапно и искрено да им одговора. И поетот Али Акбаш рече дека никогаш не би помислил дека неговата поезија би звучела толку убаво на некој друг јазик, во случајов на македонски. На крај следеше потпишување на книгата „Птичја софра“ од страна на поетот. Децата прво нагрнаа околу поетот за потпишување, а потоа за фотографирање. На крај Турскиот културен центар „Јунус Емре“ и издавачката куќа „Топер“ им подарија бројни примероци од „Птичја софра“ на училишните библиотеки.

На овој начин со успех се комплетира циклусот од три презентации на поетот Али Акбаш и на неговата поетска книга „Птичја софра“. Многумина го обожаваа поетот и пред лично да го запознаат, но како што ми рече наставничката Пепица Павлова оваа средба со поетот за нејзините ученици претставувала вистинско доживување и тие уште повеќе го засакале.

Заклучок

Современото образование бара мобилност на наставникот во поглед на мултикултурализмот, но исто така и вклучување на разновидни специјалисти и институции, што во Македонија треба да прерасне во стил и начин на живот за на хуман начин да се подобри квалитетот на живеењето. Ова го презентирав преку проектот *„Негување на етничка толеранција, разбирање и соживот меѓу турскиот и македонскиот народ“* што прво се реализираше во рамките на воспитно-образовните институции, а потоа се рефлектираше и на средбите со поетот Али Акбаш, а наиде на поддршка и од нивниот организаторот, Турскиот културен центар „Јунус Емре“ и од издавачката куќа „Топер“. Ова е уште еден доказ дека убавата мисла и намера поврзува многу луѓе и институции, а тоа остава позитивно влијание и траен спомен кај сите учесници и гости.

Во сите три презентации беше присутна воспитната димензија на воспитно-образовните институции, но преку нив учениците практично го доживеаја мултикултурализмот. Исто така, учениците на овие презентации се стекнаа и со нови искуства во поглед на: 1. Разликите и сличностите на мајчиниот јазик на учениците (македонскиот и турскиот) кој не претставуваше бариера за комуницирање, туку, напротив побуди љубопитство кај нив; 2. Разликите и сличностите на конфесиите (христијанство и муслиманство), што не претставуваше бариера за заедничка активност и дружење, туку, напротив, побуди интерес кај нив; 3. Разликите и сличностите во традициите (македонска народна носија,

македонски песни и македонски специјалитети, турска народна носија, турски песни и турски специјалитети) што не создаде отпор кај нив, туку, напротив, ги забавуваше; 4. Култура на изразување на мајчин и на немајчин јазик; 5. Култура на следење и учество во презентација на книга; 6. Култура на купување книга.

Користена литература

- Akbaş, A. - Akbaş, A. (2008). *Kuş Sofrası - Птичја софра*. Топер – Скопје
- Leontiç, M. (2011). Makedonya'daki Türkçenin Ana Dili ve Yabancı Dil Olarak
- Eğitiminde Kültürün Etkisi. 16. Uluslararası Türk Kültürü Sempozyumu, Üsküp
- Павлова, П. (2010). Негување на етничка толеранција, разбирање и соживот меѓу турскиот и македонскиот народ. Скопје. (проект во ракопис)